سچل سرمست جا طالب

داڪٽر نواز علي شوق

سچل چيئر. شاه عبداللطيف يونيورسٽي
خيرپور سنڌ.

ٻه اکر

سال ١٩٩١ع ۾ مون سچل سرمست جي هڪ طالب فقير محمد صلاح تي تحقيقي مقالو تيار ڪري سچل ادبي ڪانفرنس جي موقعي تي پڙهيو هو. جڄن جي فيصلي موجب منهنجي ان مقالي کي بهترين مقالو قرار ڏنو. اهو مقالو سچل يادگار ڪميٽي خيرپور، پاران ١٩٩٢ع ۾ ڇپرائي پڌرو ڪيو ويو. ۽ بنده کي بهترين مقالي لکڻ تي سچل ايوارڊ ڏنو ويو. ان موقعي تي ڪن دوستن صلاح ڏني ته سچل سرمست جي ٻين طالبن جهڙوڪ گهرام فقير جتوئي ۽ خير شاهه تي تحقيق ڪريو ڇو ته انهن ٻنهن صوفي شاعرن تي هن وقت تائين ڪا تحقيق ڪانه ڪئي وئي آهي، فقط سچل سرمست جي طالبن واري فهرست ۾ سندن نالو ڳڻايو ويندو آهي. مون کي دوستن جي اها سهڻي صلاح وڻي ۽ مون سچل سرمست جي انهن ٻالڪن جي سوانح ۽ ڪلام هٿ ڪرڻ لاءِ جاکوڙ ڪئي. ورهين جي محنت کان پوءِ جو ڪجهه هٿ اچي سگهيو آهي، سو پڙهندڙن، خاص طور سچل سرمست جي عقيدت مندن جي خدمت ۾ پيش ڪري رهيو آهيان. اميد ته هيءُ پيار جو پورهيو قبوليت جو شرف حاصل ڪندو. آخر ۾ ڊاڪٽر بشير احمد شيخ، وائيس چانسلر شاهه لطيف يونيورسٽي خيرپور ۽ سخي سائين ڊاڪٽر قبول محمد ڊائريڪٽر سچل چيئر ۽ سجاده نشين درگاهه درازا شريف جو ٿورائتو آهيان. جن هن ڪتاب ڇپرائڻ جي نه فقط منظوري ڏني، پر تمام ٿوري وقت ۾ ڇپرائي پڌرو ڪيو.

ڪراچي، ٣ جنوري ١٩٩٨ع

ڊاڪٽر نواز علي شوق
ڪراچي يونيورسٽي
ڪراچي- سنڌ

اداري پاران

سچل سائينءَ جي شاعري انسانيت سان پيار واري شاعري آهي. جڏهن رهبر ڪامل هوندا آهن ته واٽهڙو واٽ نه ڀُلندا آهن ۽ پنهنجي رهبر وارو رستو وٺي پنهنجي زندگي لاڀائتي بڻائي ويندا آهن.

سچل سائينءَ جا طالب، پنهنجي مرشد جي واٽ وٺي الاهي عشق ۾ جهومندا جيئندا رهيا. سچل سائينءَ جي طالبن مان، ڪن انسانيت جي خدمت ادارا جوڙائي ڪئي ته، ڪن وري ذات جو سهارو وٺي، انسانن کي صحيح راهون ڏيکاريندا رهيا ۽ اهو سلسلو خانقاهه درازا قائم ٿيڻ کان اڄ تائين جاري ۽ ساري آهي.

سنڌي ادب جي محقق پروفيسر ڊاڪٽر نواز علي شوق پنهنجي محنت ۽ جفاڪشيءَ سان ”سچل سائينءَ جا طالب ”(شاعر) نالي ڪتاب جوڙيو آهي، جيڪو املهه سرمايو پڻ آهي. هن ڪتاب تي ڊاڪٽر شوق صاحب سٺي محنت ڪئي آهي. آءٌ ڊاڪٽر تنوير عباسي صاحب جن جو خاص طور تي ٿورائتو آهيان، جن ناچاڪيءَ جي هوندي به هن ڪتاب بابت پنهنجو ماهرانه رايو ڏنو.

آءٌ سمجهان ٿو ته، سچل سائينءَ سان محبت ڪندڙ سنڌي ماڻهو سچل سائينءَ جي طالب شاعرن جي شاعري پڙهي ۽ سمجهي پنهنجين زندگين کي لاڀائتو بنائيندا.

هن ڪتاب کي پڌري ڪرڻ لاءِ اسان جي وائيس چانسلر پروفيسر ڊاڪٽر بشير احمد شيخ صاحب جي ذاتي ڪوشش ۽ دلچسپي رهي، تڏهن ئي هيءُ ڪتاب جلد پڌرو ٿي سگهيو. هن ڪتاب جي حوالي سان ريسرچ آفيسر مهرخادم جون ڪوششون پڻ شامل آهن، ان کان علاوه علمي پرنٽرس جا ٿورائتا آهيون جنهن تمام ٿوري وقت ۾ هيءُ ڪتاب تمام سهڻي ڇپائي ۽ گيٽ اپ سان تيار ڪري ڏنو.

ڊاڪٽر سخي قبول محمد فاروقي
ڊائريڪٽر
سچل چيئر، شاهه عبداللطيف يونورسٽي
خيرپور سنڌ.

گھرام فقیر

Scaned By Faqeer
Aamir Ali Darazi

گهرام فقير جتوئي

گهرام فقير سچل سرمست جو پيارو ٻالڪو هو ۽ سنڌي، سرائڪي ڪافي جو وڏو شاعر هو. پر افسوس جو سندس سوانح ۽ شاعري بابت تحقيق ڪانه ڪئي وئي. سنڌي زبان جي محققن گهرام فقير بابت تمام مختصر معلومات ڏني آهي ۽ اها مختصر معلومات اختلافن سان ڀريل آهي. پروفيسر محبوب علي چنه مرحوم ڪيس لاڙ جو ڄاڻايو آهي (١) حالانڪه اها ڳالهه صحيح نه آهي. لطف الله بدوي مرحوم، پير علي گوهر شاهه اصغر جي شاعري جو ذڪر ڪندي لکيو آهي ته ”اصغر جو شعر جن ٻڌو آهي، تن کان پڇو ته سندس شعر ۾ ڪيڏو نه سوز ۽ ساز آهي. هن ئي درد مان فقير حمل لغاري ۽ گهرام فقير جهڙن درد نگار شاعرن درس ورتو“. (٢) اها راءِ پڻ تحقيق طلب آهي.

اهي روايتون ۽ رايا پڙهڻ کان پوءِ دل ۾ خيال ٿيو ته گهرام فقير بابت وڌيڪ تحقيق ڪئي وڃي ته جيئن محققن کي ڇنڊ ڇاڻ ڪرڻ ۾ آساني ٿئي. تحقيق ڪرڻ لاءِ راقم گهرام فقير جي پوين سان سنه ١٩٥٨ع ۾ ملاقات ڪئي. جنهن ۾ نانڪ فقير عمر نوي ورهيه ۽ رانجهڻ فقير عمر سٺ سال. هي ٻئي فقير گهرام جي مزار جا مجاور آهن. حڪيم نظام الدن جتوئي ولد مولوي فقير الله ويٺل شهر لاڙڪاڻو عمر پنجاهه سال جنهن وٽ گهرام فقير ۽ بخش علي جو ڪجهه ڪلام موجود آهي. انڪان علاوه فقير وندر علي ٻٽي، ويٺل باڊهه عمر نوي ورهيه ۽ محترم روشن عل تنيو ويٺل يارو ديرو ضلع لاڙڪاڻو پڻ هن سلسلي ۾ مدد ڪئي. انهن وٽان مليل معلومات جي آڌار تي گهرام فقير جي سوانح بابت ڪي ڳالهيون عرض ڪجن ٿيون.

---

(١) ڏسو ڪليات امين ص ٣٢ سنه ١٩٩٦ ع

(٢) تذڪره لطفي ڀاڱو ٻيو ص ٢٣١ سنه ١٩٦٧ع

گهرام فقير ولد بخش علي فقير، ولد غلام حيدر فقير اصل ۾ ڀاڳ ناڙيءَ جا ويٺل هئا. سندن ڏاڏي غلام حيدر فقير کي بيل پٽ ۽ نوتال جي وچ ۾ ديهہ بگو خان جتوئي ۾ جاگير مليل هئي. سندن پاڙو بارگ آهي ۽ نئن بارگ تي اهو نالو شايد سندن پاڙي جي مناسبت سان پيو.

بخش علي فقير اتان لڏي اچي نواب شاهہ ضلعي جي هڪ ننڍڙي ڳوٺ ۾ ويٺو. والد جي وفات کان پوءِ گهرام فقير اچي ٽرڙي هاشم جي ويجهو ڳوٺ ٻڌو. ٽرڙي هاشم نصيرآباد کان لاڙڪاڻي طرف اٽڪل ڏهہ ڪلو ميٽر پري آهي. گهرام فقير جي اچڻ کان پوءِ سندس هڪ عزيز خيرو خان پڻ اچي اتي رهيو ۽ سندس نالي پٺيان ڳوٺ جو نالو خيرو خان مشهور ٿيو.

گهرام فقير جي ولادت اندازي موجب سنہ ١١٦٢ هہ ۾ ٿي. عربي فارسي جي تعليم پنهنجي والد بخش علي ۽ ملان فيض محمد کان حاصل ڪيائين. ٻارهن مهينا ڪن سنڌ ۽ بلوچستان جو سير ڪيائين. ڦوهہ جوانيءَ ۾ کيس سچل سائين وٽان فقيري ملي ۽ سچي سائين کيس پنهنجي پڳ عطا ڪئي. گهرام فقير کي نرينو اولاد هڪ پٽ هو. جنهن جو نالو بهرام هو، جيڪو جواني ۾ فوت ٿي ويو

گهرام فقير جا وڏا درازي درگاهہ جا پيڙهيائتا مريد هئا. فقير صاحب جو والد مولانا بخش علي هڪ وڏو عالم ۽ صوفي درويش هو. ان ئي خاندان مان بخش علي ثاني وڏو شاعر ٿي گذريو آهي. (١)

---

(١) بخش علي فقير سنڌي سرائڪي ۽ فارسي ۾ ڪلام چيو، جنهن ۾ بيت ڪافيون، سي حرفيون، سهرا ۽ فارسي غزل اچي وڃن ٿا. فقير صاحب جو سمورو ڪلام راقم وٽ محفوظ آهي. فقير صاحب سخ قبول محمد جي شان ۾ ڏوهيڙا چيا آهن، جن مان هڪ ڏوهيڙو نموني طور پيش ڪجي ٿو:

١

فلڪ اُتون لهہ ملڪ گهنن تلقينا طلب طرازي،
ڪکر ڪرم سرتاج سخيان نوري ننگ نوازي،
بحر هدايت بخش علي هي ، مسلڪ فقيران سازي،

ساڪئي ٺي خاندان مان فقيرالله نالي شاعر ٿي گذريو آهي.(۱)

فقير صاحب جو ان دور جي درويشن ۽ فقيرن سان پرت جو پيچ هو. خاص طور نانڪ يوسف (وفات ۱۲۶۹هه) خير شاه (وفات ۱۲۶۲هه) ڏنل فقير ويٺل جهل مڪسي (وفات ۱۲۶۰هه ڪان پوءِ) فقير غلام حيدر شر (۲) سندس گهرا دوست هئا.

گهرام فقير وڏي ڄمار ماڻي. هڪ روايت موجب نوي ورهيه هن ناسوتي ملڪ جو سير ڪري سن ۱۲۶۲هه ڌاري وڃي پنهنجي مالڪ حقيقي سان مليو. سندس مزار ٽرڙي هاشم ويجهو ڳوٺ خيرو خان لڳو لڳ آهي.

گهرام فقير سچل سائين جي درگاه تي گهٽو ئي ويندو رهندو اڪثر گهوڙي تي چڙهي درازين ويندو هو. سچل سائين کيس تمام گهٽو پيارو گهرندو هو. اهوئي سبب آهي جو سچي سائين کيس پنهنجي پڳ امانت طور ڏني هئي.

پوئين حاشي تان آندل

قرب ڪمال جمال جبيني، صورت يوسف ثاني،
انت حساب نه ڪوئي اولا را مٿس رحماني،
پُر ڪر ڪوثر جام پليندا دوڙ درازا تو داني،
بخش علي مطلوب مليندا، نال نظر نوراني.

(۱) ۱۹۲۰ڌاري قنمبر علي خان ۾ هيڊ ماستر هو. تصوف جي هڪ نُڪتي بابت خيرپور ميرس جي هڪ شاعر انور علي پٺاڻ سان سندس ڏکو بحث هليو. انور علي پراڻي فوجداريءَ جي ويجهو رهندو هو. هن هڪ ٻئي ڪي منظوم خطن ذريعي جواب ڏنا. مولوي ثناء الله ثنائي پڻ پنهنجي مائٽ جي مدد ۾ انور علي کي جواب موڪليندو رهيو.

(۲) نانڪ يوسف جو طالب هو سندس وفات ۱۲۷۸ هه ۾ ٿي، غلام حيدر ۽ سندس سلسلي جي ٻين فقيرن بابت خادم حسين عباسي تحقيق ڪري رهيو آهي.

جڏهن سچل سائين جو وصال ٿيو ته اها ڏک ڀري خبر ٻڌنديئي پيرين پيادو رئندو درازين روانو ٿيو. رستي ۾ سچل سائين جي شان ۾ هڪ سي حرفي جوڙي هئائين جا اڄ ملي نه ٿي سگهي. سندس هڪ ڪافي خيرپور پبلڪ لائبريريءَ ۾ رکيل هڪ قديمي بياض ۾ محفوظ آهي، جيڪا سچل سائين جي وصال وقت چئي هئائين اها هتي پيش ڪجي ٿي.

هو سچو سالڪ سچل دانهٔ درازين دُر هيو
ساول تي ساٽيه تي، جڏهن مينهن محبت جا آئا
جن فيض فلڪن تي رکيا، هادي حضوري حُر هيو
هندو هزارين مسلمين ، معراج لئي سڪندا هيا
جن حوض ڪوثر مؤن چکيو، پيتو پيالو پُر هيو
قندار ۽ ڪابول ۾، ڪشمير ۽ ايران ۾
هر ڪنهن سڻيو، هر ڪنهن ٻڌو گهرام غازي گُر هيو

گهرام فقير جڏهن درازا ويندو هو ته گهٽوڪري پير ڳوٺ ۾ ويندو هو ۽ ويجي اصغر سائين (وصال ١٢٦٣هه) سان روح رهاڻيون ڪندو هو. هُو هڪ صوفي درويش هو. اصغر سائين جهڙي عالم، عارف، عاشق ۽ پر سوز شاعر جي خدمت ۾ حاضري ڀريندو رهندو هو. ٻنهي جي هڪ ملاقات جو واقعو مشهور آهي اُن واقعي بابت ٻه مختلف روايتون موجود آهن. هڪ روايت ديوان بيدل جي مقدمي ۾ ڏنل آهي ٻي ڪجهه ڦير ڦار سان گهرام فقير جي پوين وٽان معلوم ٿي. هتي اهي روايتون پيش ڪجن ٿيون،

هڪ روايت موجب نر جي ڳوٺ ۾ اصغر سائين جن پنهنجن مريدن وٽ ترسيل هئا. اتي ڪنهن سلوڪ واري فقير جي طلب ڪيائون. سندن مريد گهرام فقير کي وٺي آيا. ان وقت اصغر جي عمر ١٥ ويهه سال کن هئي ۽ گهرام فقير پوڙهو ٿي چڪو هو. فقير صاحب اصغر سائين جي حڪم تي جامو پائي، ڇيريون ٻڌي، جيڪا ڪافي چئي سا ڪافي اڪثر پراڻن بياضن ۾ موجود آهي. ان ڪافي جو ٿلهه هن

ريت آهي.

ناحق وڃايئي نيهن ري،
عمر سڄي افراد ميان.

هڪ ٻي روايت جيڪا نانڪ فقير کان معلوم ٿي. ان موجب گهرام فقير درازين ويندي يا ايندي ڪنگريءَ وٽان گذريو ته پير صاحب کي پتو پئجي ويو. مريدن کي حڪم ڪيائين ته "فقير صاحب کي هتي وٺي اچو" فقير حاضر ٿيو. سائين جن چيس ته "اهو گهرام تون آهين جنهن سچل کي ڪاريو آهي." ٻيا به گهڻائي سوال جواب ٿيا. اصغر سائين کيس چيو ته "اهڙو فقير آهين ته هينئر جو هينئر ڪلام ٿو ٻڌاءِ." فقير ڪافي چوڻ شروع ڪئي ته شاهه صاحب بيهوش ٿي ويو. فقيرن، گهرام فقير تي پٿرن ۽ سروٽا وسايا. فقير رتو رت ٿي ويو. جڏهن پير صاحب هوش ۾ آيو ته فقيرن کي تنبيهه ڪيائون ۽ فقير صاحب کان سڄو ڪلام ٻڌائون. ان کان پوءِ فقير ڪنگري ويندو رهندو هو. ان مان اهو چٽيءَ ريت واضح ٿئي ٿو ته گهرام فقير پير علي گوهر شاهه اصغر جو عقيدت مند هو، پر طالب سچل سائين جو هو. جيئن بيان ٿي چڪو آهي ته گهرام فقير وڏي ڄمار ماڻي. ان دور جي مشهور ڪافي گو شاعرن سان سندس دوستي ۽ نياز مندي هئي. سڀ کان وڏي ڳالهه ته هو سچل سائين جي صحبت ۾ رهيو ۽ اُتان ئي شاعري ۽ فقيريءَ جو فيض حاصل ڪيائين. گهرام گهڻوئي ڪلام چيو هوندو، پر افسوس جو سندس گهڻو ڪلام ضايع ٿي ويو، يا ڪٿي آهي ته ان جي اسان کي خبر نه آهي.

سندس ڪجهه ڪلام مير محمد حسين علي خان واري بياض ۾ موجود آهي. ان بياض ۾ سندس ٣٠ ڪافيون ۽ هڪ سي حرفي محفوظ آهي. ڪجهه ڪلام سندس پوين وٽ موجود آهي. ٿورو گهڻو ٻين بياضن ۾ ملي ٿو.

گهرام فقير جي ڪلام جي مطالعي مان معلوم ٿيندو ته سندس ڪلام ۾ فني پختگي سان گڏو گڏ فڪر جي گهرائي پڻ نظر ايندي. عشق سندس ڪلام جو اهم جز آهي. سندس هڪ ڪافي ڪيترن ئي بياضن ۾ موجود آهي.

ناحق وڃايئي نينهن ري ساري عمر افراد ميان
ڪوڙيون ڪتابن جون پڙهي، ٿئين مولوي مقصاد ميان
ڪاغذ ڪارا ڪيئي ڪيترا، برهين بنا برباد ميان

منهن ڍڪي ماٺهن ڪنان، زاهد ٿئين تون زياد ميان
حق نه حاصل تو ڪيو، ٿئين عشق ڪئون آزاد ميان

ڪوهه نه ڪرين قرب لئي، من معرفت ۾ ماد ميان
نينهنجو نعرو هٽي، سڀ شڪ لاهي ٿي شاذ ميان

دين ڪفر ڪئون نڪري، ٻڌ عشق تي اعتقاد ميان
ديدان پنهنجي ديدار جون، آڏو ڪنده امداد ميان

ڳوشي ويهي گهرام چئي، ڪر يار کي تون ياد ميان
تو ۾ نظارو نينهن جو، وٺ عشق ڪئون ارشاد ميان

گهرام فقير جي هيءَ هڪ ٽي ڪافي لک لهي. هن ڪافي ۾ فقير صاحب عشق جي عظمت ۽ اهميت بيان ڪندي ٻڌايو آهي ته عشق کان سواءِ جيڪا عمر گذري ٿي، سا افراد سمجهڻ گهرجي. جيڪڏهن عشق شامل نه آهي ته ڪروڙين ڪتاب پڙهڻ مان هٿ حاصل ڪونه ٿيندي. هو ٻڌائي ٿو ته ڪفر اسلام جي جهيڳڙي کان پري ٿي عشق تي اعتقاد رکڻ گهرجي. هڪ ڪافي ۾ زاهد خشڪ جي به چڱي لاک لاٿي اٿائين. آخري شعر ۾ ”وفي انفسڪم“ جي طرف اشارو ڪندي عشق کان ارشاد وٺڻ جي تلقين ڪئي اٿائين. ٻي هڪ ڪافي ۾ فرمايو اٿس،

ڪاغذ ڪالي ، ڪرين مطالع برهه ٻنان برباد

هڪ ڪافي ۾ ٻڌايو اٿس ته حسن جو جلوو با وضو ٿي پسڻ گهرجي. سجدو به تڏهن قبول پوندو، جڏهن ماهي جي منهن کي ڪعبو ڄاڻي، نماز جي نيت ڪبي. مطلب ته عشق کان سواءِ ٻي ڳالهه اجائي آهي.

حسن ويکڻ دا وي وضو ڪيتو سي، نينهن نماز مين نيتي
سجدا ساڏا وي ثابت هويا ميان! ماهي منهن مسيتي

سندس ڪن ڪافين ۾ رندي ۽ بي باڪي واضح نظر اچي ٿي. اهو فيض کين پنهنجي مرشد سچل سرمست کان مليو. گهرام فقير پنهنجي هڪ ڪافي ۾ ٻڌائي ٿو ته جنهن کي يار ياد آهي، سو دين ڪفر کان آزاد آهي. حاجي سڳوري کي مخاطب ٿيندي فرمائي ٿو ته: ”مڪي مان موٽي، پاڻ کي خوشيءَ مان حاجي سڏائين ٿو، پر اهو حج به تڏهن حج آهي، جڏهن اندر ۾ عشق هجي.“

يار جنهين نُون، هوسي ياد - دين ڪفر ڪنون هي آزاد
مڪي ويندين، حاجي سڏويندئين- عشق بنان افراد

عاشق ۽ زاهد جي ڀيٽ ڪندي، ٻڌائي ٿو ته زاهد وٽ ويراني ئي ويراني آهي، پر عاشق جو گهر سدا آباد آهي.

زاهد دي گهر گهني ويراني- گهر عاشق دا سدا آباد

گهرام فقير پنهنجي هڪ ٻي خوبصورت ڪافي ۾ عاشقن جي قربانين جو ذڪر ڪندي ٻڌائي ٿو ته عشق جي رازن کان هرڪو واقف نه آهي. اهي راز ۽ رمزون فقط عاشق ئي ڄاڻي ٿو. ان ڪافي ۾ عاشقن جي قربانين جو ذڪر تمام سهڻي نموني ڪيو اٿائين، هو ٻڌائي ٿو ته قرباني ڏيڻ جون سوين سڏون ڪن ٿا، پر ڪو ڪو قرباني ڏئي ٿو.

ناپيد ڳالهيون نينهن جون، تن مان ڇا ڄاڻن عام ميان
سوين سورهيه سنيري هليا، هن تڪيي تي تمام ميان
ڪوڙين مان هن ڪات تي، ڪو هڪ ڀريندو هام ميان
سوريءَ تي هسوار ڪيئي، منصور کي ڏيئي مام ميان
ڀري پيالو پريم جو، هن جُنگ پيتو جام ميان

آخري شعر ۾ ڪربلا جي شهيدن جي قربانيءَ ۽ وفاداريءَ جو ذڪر ڪندي فرمايو اٿس ته:

قالوا بليٰ جي قول تي، ٻڌو عاشقن احرام ميان،
سرڙا ڏنا اتي صادقن، ڪنهن غرض ۾ گهرام ميان

هڪ ٻي ڪافي ۾ فرمايو اٿس ته:

عشق خنجر ڪوڙيا، ته به منهن نه مستن موڙيا،
توڙي ٻاڻ محبن ٻوڙيا، ته به منهن نه مستن موڙيا.

هن ڪافي ۾ دک درد جي تصوير نهايت ئي اثرائتي نموني چٽي اٿائين. ان کان علاوه نهايت ئي پيارا ۽ نيارا قافيه نظر ايندا.

پرين سندي پنبڻين پيچاڙي، ورهن وارا واڍوڙيا
نيزا گهمائيون نيهن جا، اچي پاڻ پرين پوڙيا
قهري ڪتڪ قريب جا، هَي هَي ڪنهين نا هوڙيا
اچي جوش وارن تي جُنبيا، ڇوهٺون جي دلبر ڇوڙيا
سُڌ تنين کي سوَر جي، جن جا اندر آهوڙيا
گهرام غمزا غم سندا، جن کي لڳا، تن لوڙيا.

گهرام فقير جي ڪلام ۾ سنڌي ماحول جي هوبهو تصوير نظر ايندي. ان ۾ سورمين جو ذڪر آهي، ته ان سان گڏ ڪانگل جا قرب ۽ جوڳيئڙن جو ذڪر پڻ نظر اچي ٿو. سندس سرائڪي ڪافين ۾ هير رانجهي جو داستان نهايت ئي خوبصورت نموني ڳايل آهي. گهرام فقير موسيقي جو ماهر هو. پاڻ سٺو ڳائڻو هو. پنهنجون ڪافيون نه فقط پاڻ به ڳايائين، پر ٻين ڪيترن ڳائڻن سندس ڪافيون ڳايون. تنهن ڪري سندس ڪافيون سڄي سنڌ ۾ مشهور ٿي ويون. ڪيترائي شاعر سندس ڪلام کان متاثر ٿيا ۽ سندس ڪافين ٻران ڪافيون چيائون. مطلب ته سندس ڪلام ادب جو هڪ املهه خزانو آهي. جيڪو سمورو گڏ ڪري ڇپرايو ويندو ته سنڌي ادب مالا مال ٿي ويندو ۽ سچل سائين جي شاعراڻي فيض جو اندازو لڳائڻ ۾ آساني ٿيندي. في الحال جيترو ڪلام ملي سگهيو آهي، سو ڏنو وڃي ٿو. ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ پنهنجي ڪتاب ”ڪافيون جلد پهريون“ ۾ فقير صاحب جون ١٨ ڪافيون ڏنيون آهن. هتي ڪجهه وڌيڪ ڪلام ڏنو وڃي ٿو.

ڪافي

ناپيد ڳالهيون نيهن جون، تنهن مان ڇا ڄاڻن عام ميان

١ - سوين سورهيه سنيري هليا هن تڪيي تي تمام ميان
ڪوڙين مان هن ڪات تي ڪو هڪ پريندو هام ميان

٢ - منجهه شرع هن شمس جي، ڪلڙي ڪلايو خام ميان
پڌرو ڪيائون پاڻ ڪي، ڪنئي مُلن هي مام ميان

٣ - سوريءَ تي هسوار ڪيئي، منصور ڪي ڏئي مام ميان
ڀري پيالو پريم جو، هَن جُنگ پيتو جام ميان

٤ - قالوا بلىٰ جي قول تي، ٻڌو عاشقن احرام ميان
سرڙا ڏنا اتي صادقن، ڪنهن غرض ۾ گهرام ميان.

ڪافي

ڪيئن گڏيندا پاڻ ڪي هي عشق وارا عام سان
ڪلال واريءَ ڪوٽ تي هاڙهي اچن ڪنهن مام سان

١ ـ سچ جو جِنهين سندرو ٻڌو، عاشق آيا اِحرام سان
"الف" سان اٽڪي پيا، لائق لڳا اِن لام سان

٢ ـ بُت نہ پائينِ بانورا، ريڌا وتن رند رام سان
ديدار ديوانا ڪيا، اوري نہ ٿيا اِسلام سان

٣ ـ ملڻ ري محبوب جي پرچن نہ ڪنهن پيغامِ سان
"وَهُوَمَعَڪُم" ڪي پڙهي مَسرور ٿيا اِن مام سان

٤ ـ مژگان سڄڻ تنهنجون مارٽيون، گهرَيُون وتن "گهرام" سان
هٿ ڪن نہ هرگز هوت سي، گڏيون وتن سڀ گام سان.

ڪافي

پر چُنڊيم ٿي پيرُون،

مِٺن ماروئڙن سان.

١ - اڄ سارِيان ٿي سومرا،

ولوڙي جون ويرُون.

٢ - وجهُلَ ويڙهيچنِ جي،

بت ڪيو منهنجو بيرُون.

٣ - ڌڻ چاريندي ڏوٿيم،

ٻاٻاڻن جون ٻيرون.

٤ - ڳڏيا مون کي "ڳهرام" چڻئي،

هينئڙي جن سان هيرُون.

ڪافي

ناحق وڃائڻ نِينهن ري، ساري عمر افراد ميان

١ - ڪوڙيون ڪتابن جون پڙهي، ٿئين مولوي مقصاد ميان
ڪاغذ ڪارا ڪيئہ ڪيترا، بِرهين بِنا برباد ميان

٢ - ظاهر گهمين پيو سَر زمين، ڪيئہ سر سفرسو غاد ميان
موڳا مَڪر ڪري ڪيترا، پيو پر پنين پَرساد ميان

٣ - منهن ڊڪي ماٿهن ڪنا، زاهد ٿئين تون زياد ميان
حق نہ حاصل تو ڪيو، ٿئين عشق کؤن آزاد ميان

٤ - ڪوهہ نہ ڪرين قرب لئہ، من معرفت ۾ مادميان
نيهن جو نعرو هڻي، سڀ شڪ لاهي ٿي شاد ميان

٥ - دين ڪفر ڪئون نڪري، پدّ عشق تري اعتماد ميان
ديدان پنهنجي ديدار جو، آڏو ڪندءِ اِمداد ميان

٦ - گوشي ويهي گهرام چئي، ڪر يار ڪي تون ياد ميان
تو ۾ نظارو نيهن جو، وٺ عشق کؤن ارشاد ميان.

ڪافي

أهي مانَ اڄڻ اڄ موٽي،

هو جي ڪاپڙي مون ڪالهه ڏٺا

١ - سامين جا ٽي سير نهاريان،

لٺون انهن جي لوٽي

٢ - جوڳين جون جي زلفان سهٽيون،

چيلهه پوي ٽي چوٽي

٣ - ويراڳين جي ويهڻ ٻاجهون،

رَتُ يايان ٽي روٽي

٤ - گڏ جنَ مان گندائُن ٻر،

مون ڪي عشق اُنهين جي اوٽي

٥ - گڏبا شال **گهرام** ڪي ،

ڳالهڙيون ڪندا ڳوٽي

ڪافي

منهنجي مَنِ وسين ٿو،

ٿورو لايو يار مون سين

١ - جا نہ لِکي هئي لوح ۾،

سا مون ڳالهہ ڏسين ٿو

٢ - آٽيو نياپا نيڻهن جا،

رهبر روءِ رسين ٿو

٣ - ڪوليون دفتر دل جا،

پرين پاڻ پسين ٿو

۴ - گڏجڻ سان گهرام جي

ڪليون دل ڪسين ٿو

ڪافي

شال لوئي منجهه لهان
لانوان لانوان پانهنجي لوءِ ۾
١ - عمر اباڻن جي
ويجي راڄ رهان
٢ - مارو ڏينِ مبارڪان،
پکي تن پَهان
٣ - سو ڏينه ٿيندم ڪڏهين،
ويڙهيچن ڏي وَهان
۴ - هيءَ حقيقت حال جي،
آن تان پئهنجي ڪُڙم ڪَهان
٥ - سنگهارنِ ري سومرا ،
آن ڪنهن نا ٿاهم ٿهان
٦ - مارن ساڻ ملير ۾،
ڪڏ گهرام سُهان.

کافي

کيهي ڏورابي ڏيسان،

حجاتي هوت نُون

١ - باهين ينيور کُون لاکر،

هَڻ کيچ ووڙيندي ويسان

٢ - تران بران وچ تکيان ناهين،

پياري دي پنڌ پڇيسان

٣ - ساتي سونهان عشق ڍولڻدا،

ٻيا کوئي نالِ نہ نيسان

٤ - ٻانهان ٻنڌ کي اکون سجڻ دي،

آدبان نال اليسان

٥ - روبرو ني هوسان ماهي دي،

گڏ گهرام جَليسان

ڪافي

ڪيتي ميڏي ساه، سانول نون سجدي سائين وي

١ - اڳون عشق عقل دي ٻيلي وي،

ٿهندي نهين ٿاه

٢ - عاشقان ڪيڍي اصلؤن ٻيلي وي،

رمزان والي راه

٣ - محبوبان دي مَن ڪون ٻيلي وي،

رهندي بي پرواه

٤ - دلڙي ساڏي ڪس ڪي بلي وي،

جا وٺي سا واه

٥ - ڪَنڌي عشق قريب دا ٻيلي وي،

ڳالهين هِنين ڳاه

٦ - آ آٿاهين آنڪيا ٻيلي وي،

عاشقان دا ارواح

٧ - گهڙي ڪر گهرام ڏي ٻيلي وي،

نينان دي نگاه

كافي

يار جنهين نون هوسي ياد،
دين كفر كنون هي آزاد

١ - مكي ويندئين حاجي سڏ ويندئين،
عشق بنا افراد

٢ - زاهد دي گهر گهني ويراني،
گهر عاشق دا سدا آباد

٣ - كاغذ كالي كرين مطالعي،
برهم بنان برباد

٤ - نينه هن واليان نون سدا نظاري،
صورت دا وت كرنه سواد

٥ - گهرام غازي مرشد ميڏي،
معاف كيتي سب مشكل معاد

ڪافي

ڪين وٽن ٿيون ڪاڪ جون،

ريءَ مينڌري ماڙيون

١ - در دريچا ٻيچي ڪري،

طاق ڪنديس مان تاڙيون

٢ - ويس وڳا سڀ وهِ ٿيا،

ڦاڙي ڪنديس ڇهاڙيون

٣ - وَرَ ريءَ ولهي شل ڪانه ٿئي!

پاڻ ويندس چٽي چاڙهون

٤ - گوشي ويهي گهرام چئي،

روز ڪنديس مان راڙيون.

ڪافي

عشق خنجر ڪوڙيا، تہ بہ منهن نہ مستن موڙيا
توڙي ٻاڻ محبن ٻوڙيا، تہ بہ منهن نہ مستن موڙيا
١ ـ پرين سندين پنبڻن پڇاڙي وِرهن وارا واڍوڙيا
نيزا گهمايئون لينهن جا، اچي پاڻ پرين پوڙيا
٢ ـ مڙگن سندا مُرچا ٻڌي، جنگ ڪاڻ جانب جوڙيا
ڪڍي ڪٽارا قرب جا، سر درد مَندن دوڙيا
٣ ـ قهري ڪنڪ قريب جا، هي هي ڪنهين نا هوڙيا
اچي جوش وارن تي جُنبيا، ڇوهئون جي دلبر ڇوڙيا
٤ ـ سڌ تنين کي سُور جي، جن جا اندر آهوڙيا
گهرام غمزا غمر سندا، جن کي لڳا تن لوڙيا.

ڪافي

يار دي ڪامڻ ڪِيتي ويڪو ڪملي وي

١ - رين انڌاري هوي، سوڙهيان ڳليان،

محب ميري ٻانهن ليتي

٢ - دوست سجن دي وهه دي ونڙي،

بسم الله ڪهه پيتي

٣ - حسن ويڪڻ دا ڙي وضو ڪيتوسي،

نينهن نماز مين نيتي

۴ - سجدا ساڏا وي ثابت هويا ميان،

ماهي منهن مسيتي

۵ - ڪڏ گهرام دي ميان ! يارَ چلين،

ڪڍ سي غير پليتي

كافي

دلين دا عجب ڏتوسي،

ڏاڍا كو جادوگر وي

حسن دا جلوه ڏيک كراهڻ،

ڳيو سي وطن وسر وي

اسان تسان ڏي هوء رهياسي

نيڻان دي نوكر وي

ڪيس كاريهر رخ تي ڇنكي

ڏيل ڳيوسي ڏر وي

غرض گهرام كون يار ملڻ دي،

دوست دلاسي كر وي

ڪافي

بي سمجهن ڪل عشق جي نهي (١)

پنڌ تنين سان شال نه پوي

١ - جنهن ڪي برين جي نينهن نهوڙيو

اندرئون اندر سوئي رُوي

٢ - هٿئون حبيبن ڪنڌ ڪپائن

نينهن ڏارئون اها ناه توي (٢)

٣ - گوشي "گهرام" ڪي مليو دلبر

ڏيو مبارڪ ترت اوي (٣)

---

(١) ناهي (٢) توهان ڪي (٣) اوهان ڪي.

ڪافي

پرين ڪر لهندم ڪائي

١ - ياقي ٽيڙين يار تون، تنهنجا پنڌ پڇائي
هي جوڳڻ ٽيندي جائي

٢ - واھ اوهان جي وطن جي، سا مون ساھ سھائي
جا هير اوهان ڏنهن آئي

٣ - پکا پکن سامهان، اوڏا سي يار اڏائي
اچي ساجن ويھ سدائي

٤ - گڏ گهرام سان يار پيارا، جانب توکي جڳائي
ڏاڍي لنؤ تو سانول لائي.

ڪافي

منهنجي يار گهڻا ڏينهن لايا
منهنجڙي يار وچي ڏينهن لايا
١ – واٽون سڄڻ جون ويٺي نهاريان،
روئـــان زارو زار
٢ – جهليان پليان ٿـي ڪـين رهن ٿا،
نـيڻن سنـدا نار
٣ – پنهنجي پرين جهڙو ڪو نہ ڏسان ٿي،
توڙي مڙن لک هزار
٤ – مَٽُ محبوبن ڪونہ ڪريان ٿي،
ويهـــين ياڱيوار
٥ – غرض گهرام کي يار سڄڻ جي،
ديس اچن دلدار

ڪافي

يار خماري تون ڪس ڳيون،
ساڏي دل نماڻي نو

١ ـ ڪوئين ڪڙين وچ ياقي هوندا
ويڙهي اساڏي وس ڳيون

رکي روح ويڃاڻي نون

٢ ـ آندا جاندا ڦيرا پاوندا
مارڪي ناوڪ لس ڳيون

پڇي ڪير ڪُماڻي نون

٣ ـ دغا دلبر ڪيهي ڪيتائي
جو ڏينهن نہ ڏاها ڏس ڳيون

ڏتوءِ جوڳياڻي نون

٤ ـ چيري والا چشم سيتي
ڪاڻ هادي هس ڳيون

لائيؤ عشق اياڻي نون

٥ ـ عرض گهرام دي پاندي پڇاڻئين
جوڳڻ بيراڳڻ بس ڳيون

وڃي اکين آرياڻي نو

ڪافي

يار سڄڻ تيڏي ماڻي ڀهون من ياڻي
الله ڄاڻي
١- اکيون عجيبان دي ڳنڍ لڳيون
کڏهن مُلهہ خريد وکاڻي
الله ڄاڻي
٢- دستا کري دل نو ڏتئو
دوست دارون دي داڻي
الله ڄاڻي
٣- کڏهن ولاکي کادر سوهڻان
کرين نہ نال نماڻي
الله ڄاڻي
۴- راتو ڏينهنا راهہ پليندي
الله تينون آڻي
الله ڄاڻي
۵- ا ؛ڻ اساڏي پل پل آوين
کرين پر پراڻي
الله ڄاڻي
٦- گهرام نون مرشد هادي
اپڻا سگ سڄاڻي
الله ڄاڻي

ڪافي

اکيون عجيب سان اڙيون،
ڳجهي سا ڳالهه نا رهندي

١ - سڪ انهن کي وو سچ جي ميان،
قولين سان اهي ڪَڙيون

٢ - بلڪل بچنديون وو ڪينڪي ميان،
وات واسينگ جي وڙيون

٣ - لائي لڪنديون وو ڪيترو ميان،
چڻي اتي وڃي چڙهيون

۴ - گوشي ڳڏيون وو ”**گهرام**“ کي ميان،
لؤن لائي پوءِ لڙيون.

ڪافي

ڪيئن هوندو آرام تن، جن چاڪ چشمن جا چکيا

۱-الست جي آواز لئي، صوفي سالڪ ٿي سکيا
سي نانگا نروار ٿيا، اهي لال نا لوڪئون لڪا

۲-دين ڪفر جي دام ۾، نا عاشقن تولا تکيا
دوست جي ديدار سانگي، سر ويچارن ٿي وڪيا

۳-محبتي مشهور ٿيا، جن ٿي هنيا سورن سڪا
مست مڙيئي ڪين ڪي ترسيا نہ ٿيا توڙي تڪا

۴-عشق جي افسوس ڪان پيا ڦيڻ ٿيڙن سي ڦڪا
ٻجهي رهي ڪيئن ڳالهڙي هي هي هوندن هولي هڪا

۵-ڪيئن ٽيندا ملهہ مارجي جولان وارا سي جهڪا
پرين سندي تن پار ڏي، سر سام مهمانيون مڪا

۶-جن ڪي جنبي پيا تير بارن جا تڪا
پلپل پڙهن ٿا پوربي، هر روز رمزن جا رقعا

۷-گهرام عازي گوهريا ڪنهن شوق جي چوهي چڪيا
عاشق اناالحق جي اهي بات بانڪا ٿي بکيا

ڪافي

روپ بروو

ٻئي سمجھڻ ڪل عشق جي ناهي،
پنڌ تنينِ سان شال نہ ٿوي
١ – جنهن ڪي پرين جي نيهن نهوڙيو
اندرون وجي سوئي روي
٢ – هٿئون حبيبن ڪنڌ ڪپائن
نينهن وارا، ايها ناهہ توي
٢ – گوشي گهرام ڪي مليو دلبر
ڏيو مبارڪ ٽُرت اوي

ڪافي

روپ بروو

بخت ٿيا بحال، منهنجا يار،

مون سان لنؤ لائي
لائي

١ - لنوين ڪالهاڪون ڪانگ ٿو

اڄ جاني سو ايندم جائي
جائي

٢ - سنا سيباٽي ساهه ڪي ٿي

او جا هير اوڏاهون آئي
آئي

٣ - ڳڻ گهرام سان يار دلبر

اچي ٿيو ياڳي يائي

ڪافي

روپ بروو

دلين دا عجب ڏنوسي،
ڏاڍا ڪو جادوگر وي

١ – جلوا حسن دا ڏيک ڪراهڻ
ڳيوسي وطن وِسر وي

٢ – اسان تساڏي هوء رهياسي
نيڻان دي نوڪر وي

٣ – ڪيس ڪاريهر رخ تي ڇنڪي
ڏيل ڳيوسي ڏر وي

٤ – غرض گهرام ڪون يار ملڻ دي
دوست دلاسي ڪر وي

ڪافي

پيش وجي پوندڙيس ڙي،
آءٌ تان پائي پاند ٻچيءَ ۾ ميان
١ - ڏونگر تنهنجا ڏاڪڙا،
چڱن کي چونديس
٢ - سڄي شهر ڀنڀور ۾،
ڀينر نا ڀونديس
٣ - هوتن جي ته حضور ۾ ،
ٿي نماڻي نونديس
۴ - پرين گڏ گهرام چئي،
ڳالهڙيون ڳاونديس

کافي

دل وچ ديري رانجهو يار دي،
سانون چيٹک لڳڙا اسي چاک دا
١ نينهون نيٹيڻ لڳڙا، رانجهو ياردا
اسان درسن پايا دوستداردا
اسان تي حال هو يا حق پاک دا
٢ سهيون خيال کيڙيدا خام هي
اصل اسان کيتا سر انجام هي
اي تان نال ڊولئي ڊنگ ساک دا
٣ سانون دلبر مليا وچ ويس وي
مين تان صحيو ويکيا وچ ديس وي
اسان تان لعل لڏا لولاک دا
۴ دلبر دست ڏتا ديدار دا
اسانتي اسر هويا اظهار دا
مينون محب مليا مشتاق دا
۵ غير واليان ليکي گهرام هي
اي تان حسن کيتا هر نام هي
سانون رجوع هويا رزاق دا

ڪافي

تون تان ڪيهي سانگي سڄڻان
نقاب نهين ڪوليندا
١ - ميري نين دو ڪبوتر،
اگڻ تماري آئي ني
چشماڻ ڪي چوڳ چڳ تي،
ابرو سيتي ٿاهي
ذبح پاڪڙو ڪي ظالم نهين
بسم الله ٻوليندا
٢ - چوري لائي حچشماڻ
اي تان قول ڪيتائي قسمان
ڳجهيان اسان ڏيان ڳالهيان،
هڻ ڪري هُل هليندا
٣ - ايجهي سڪ سميع بصير دي،
اي تان سڏ ڳئي سرير دي
عاشق ويچارا
پهرون عجب ڳليان ڳوليندا
۴ - چالي ڪيسي چلدا سائين،
نال حسن دي هلدا
سپر همارا سينا
نت تيرانداز توليندا
۵ - عاشق ويچارا پهريون
عجب اڪيلا
تم هم هوا، هم تم هوا،
اي تاگڏ **گهرام** جليندا

ڪافي

روپ.ڪلياڻ

چو جدائي ۾ جئين ، هڪ قرب تون قربان ٽي

۱ - چو ٽو وٽين تون پور ۾، عاشق ڪهڙو ارمان ٽي
مَرُ تان ملين محبوب کي، مشڪل پو آسان ٽي

۲ - لاهي لاڳاپا لوڪ جا، تون نينهن اڳيون نيشان ٽي
هوڪو ڏيئي حلاج جو چوٽي چڙهي چوگان ٽي

۳ - عشق جي آڙاهه ۾ جلدي جلي جولان ٽي
جي شوق شمع جو رکين تا تون پڇي پروان ٽي

۴ - ڇڏ ڪسر گهراهه تون ادا جود ڪر جوان ٽي
مَرُ مارني منصور جان، سوريءَ چڙهي سلطان ٽي.

كافي

يار دي كامڻ كيتي،

ويكو كملي وي

١ - رين انداري وي،

سوڙهيان ڳليان محب ميري ٻانهن ليتي

٢ - دست سجن دي وِه دي وٽڙي،

بسم الله كهہ پيتي

٣ - حسن ويكڻ دا وي وضو كيتوسي،

نينهن نماز مين نيتي

۴ - سجدا ساڏا وي ثابت هويا ميان!

ماهي مُنهن مسيتي

۵ - گڏ گهرام وي ميان پار چلين،

كڍ سو غير پليتي

ڪافي

ڇو آئين ڇاکون ادا چندن گهر چمار جي
نت اڊيئڙيون نيئي اڏيندءِ، گڏ گڏئين گينوار جي

١ـ وڻ وڍائي پاڻ ڪي، ڪنهن واسطي واپار جي
قرب ڪماحقئون ٽيندءِ، آڏرئون عطار جي

٢ـ هٿئون وڃي جي اوڏهين ، ويڙهي وڪامين يار جي
سرڪنڊ ڪيون وجهن سر ٻر، توسان ويڙهائڻ وار جي

٣ـ خاص کئون خاصو ٿئين، دستين لڳين دوستدار جي
مليون مليندءِ پاڻ ڪي، ساجن لئي سينگار جي

۴ـ انهيءَ غرض کئون گهرام ونءَ تون ڦري ڦٽڪار ڏي
زلف جي ضرور ليءَ، آ تون اري اوزار جي.

ڪافي

ڪنز قافيہ ۽ قدوري ڪل گهتيم وچ چولڙي
جو سٽيم سا بات ڪائي، برھ والي ٻولڙي

١- دل اداسڻ بي قراري، نا رهيا آرام ڪو
مل ڳيا آرام جب ملي عشق والي ٽولڙي

٢- عشق رهبر راهہ والا، جنهن وڪائي راهہ حق
جو سيجاڻپ دا سبق پهلي ڏتس سڻ سولڙي

٣- نال سڻ دي سوز فرقت درد دي تحفي ملئي
چم سيئي پاند پاتم، چاهہ ڪر هڻ چولڙي

۴- درد دل **گهرام** ڪون، آيا مزا من موهہ دا
موهہ موهن دي سڏاون، مين اصل دي ڳولڙي

ڪافي

عشق ۾ عاشق سهن سهما سٽون ٿا عام جون،
ياد ڳالهيون ڪين تن کي ڪفر ۽ اسلام جون.

عشق جي درياهہ ۾ عاشق لڙهن لهرين اندر
ڪن ڪهاڻيون ڪاپڙي ٿا، عشق ۾ الهام جون

سوز سيني ۾ رکڻ، ڪم عاشقن جو آ اصل
لوڪ جون ٽوڪون سهي، رمزون رچائن مام جون

سور جون سختيون سهن تہ بہ منهن نہ موڙن عشق کان
خون پنهنجو ٿا پين، طلبون نہ ڪن ٻئي طعام جون

ڪم هٽڻ نا عاشقن، جن سبق سوري جا پڙهيا
هي جتوئي جون صحيح ڳالهيون اٿوَ ڏهرام جون

ٽيهہ اڪري

الف عالم لوئند سٽي نال تيڏي ڪيون اڪان ڳجھي تيڏي ڳل ميان
سائين ڏي ڪر سهماسانون سٽ نهين آڪي ٻجھي تيڏي ڳل ميان
توڙي ڏي ڪر لوهان مينون لوڏسين دلبر در تيڏا نہ ويسان ول ميان

"ب" بي بره دي باب ولي پاڻ ڪر ڪي بيان ملين مين بهر ميان
صبر ستر وچايم سڪ تيڏي برقعہ سٽيم پهرين پهر ميان
ڪڙم قبيلا تي خويش خوشيان لڳي زلف تيڏي تي ني زهر ميان

"ت" تي تسان تڪرار چاٽو چڪن ٿيان نہ ويسان مٺن چوڙ ميان
سگ تيڏيان ديان سگ سائين نسي جانب ديان مٺن جوڙ ميان
مٺن جيهان مشتاق تهانون قربان لڪ ڪروڙ ميان

"ث" ثي سومر ڏينهن سلام ميان مٺن تان ڪڙي پنيان هٿ پانديان دي
ٿيوان خاڪ پرين پيزار سندي جاني جوڙان جتي نال جانديان ڏي
عجز الاز تي عرض اهي دل لاء سٽو سائين درمانديان دي

"ج" جيم جمال جلال تيڏي مٺن جوشان وچ پئي نت جلديان وي
هت چاهہ تيڏي چڪي چهر رهي مٺن ڪوڪڻ ڪنون وچ ڪلديان وي
سڏ سيڪ سڙڻ دي تنهان هوسي جنهان باهين بره ديان ٻلديان وي

"ح" حي حيرت وچ هيران هوئيان نت چاڪ تيڏي پئي چڪ جي
نادر ناز نيزي نت نينان والي محب مارڻ نهين تڪدي جي
حسن هوڪا ڦيريا ڳلديان لڳي لنؤ والي نهين لڳدي جي

"خ" خي خواب خيال وصال هويا بيدار ٿيان دلدار نهين
ٿت هانؤ فراق فناء ڪيتا پئي ڪندي تي قلب قرار نهين

حالون هت حکيم هلاک هوئي، جنهان جيءِ ميڏي دا جار نهين

"د" دال دروني جي در ويکان هڻ ياقي اساڏڙا يار ٿيا
ورهہ ول کيدي نہ چوٽي تائين نينهن نک لنگهيا پرمين تار ٿيا
سکها آءُ سائين ساڏي سڌ لهين سانون دم ڏيوڻ درکار ٿيا

"ذ" ذال ذکر رهيوسي زبان دا جي اندر ڦري فکر دي فوج ميان
اولي ساهہ سنيون اڳون عاشقان دي اکين کرن ڏيکڻ دي اوج ميان

"ر" ري رمز لڳي سهڻي يار دي وو تيڏي سولان دي سڌ ميان
اندر متي مانداڻ محبت والي جيوين ڏهي ولوڙن ڏڌ ميان
ستي سيج سرانڌي جو سانون سهڻي پهليان ڏتي ئي ٻڌ ميان

"ز" زري ظاهر هويا ضرور سانون وڃڻ وريامي جو يار ڏهين
برهہ ڏتي بيقراري جنهان تنهان کرن قرار سوکار نهين
اور دين پرائي اهي اک سمجهن اي جو پرت جهاندي پار نهين

"س" سين سڌ تيڏي نون مٺن سکديان کڏڻ آپي آکي سي آءُ ميان
دعوٰي ڇوڙيم دامنگير ٿيان ڏيوين دوست مٺا دلجاءِ ميان
تڏان موئي چسان ول چنکٽا جڏان حال پڇن هٿ لاءِ ميان

"ش" شين شرم وڃايم شوق تيڏي، تڏي منيم رضائي رزاق ميان
برهہ تيڏي بيدار کيتي پيا ورهہ دا جو واک ميان
جو وصال کولهون ٻي وڇوڙا فدا کيتا تيڏي فراق ميان

"ص" صاد صدقامٺن ٿيوان کم آوان تساکون پوان قبول ميان
درد مندان دي جو دل اتي سدنهين سکاوين سول ميان
آپي فوجان فراق ديان چاڙهہ مٿون سائين ڇڏي آئي ٻرجهول ميان

"ض" ضاد ڏک سڄڻا دي ڏولي هوئي سانون ٿئي کشالي تهار ميان
جيڏي عزم عجيبان دي جاءِ چلن ٺي هٿ محبوبان مهار ميان
پور پياري دا جو پيش کڙي سانون جهوري جهلڻ چوڏار ميان

"ط" طي ترش نهين جو تِل تينون تيڏي ڪيتان چڪ چور ميان
دل ڪس ميڏي وچي ياقي ٿيون تون دلبر وسدئين دور ميان
هڻ عامان اڳون آکڻ اوکا ٿيا اهو مشڪل سانون مذڪور ميان

"ظ" ظي زهر پلايا يار مينون هڻ ٿيا ڪماليت ڪيف ميان
ڏک ڏاج ڏهي پکي پئي سرائي سولاندي سيف ميان
هڻ جڏان جالڻ جاني يار مئنون هي مشڪل هوتون حيف ميان

"ع" عين اقبال عجب دا جي ميڏي سرتي سهندا جو چتر ميان
ڪيتي قول سچي نيُ قريب وچي، جتان ڪوڙ ناماوندا ڪتر ميان
ڪيتا شوق شمشير شهيد تيڏي تسان منزل رسائو مهر ميان

"ف" في فدا جيءُ جان ڪران جڏان يار ميڏا گهر آئسي جي
درد دفع ٿيس تڏان دل اُتون جڏان لعل متاليا پائسي جي
سيي ڦٽ فراق دي چٽ ويسن جڏان هٿ حبيب ڪرٹوسي جي

"ل" لام لوري لکي پئي لڄديان هي هي حال آکان ڪيون هڻ ميان
اک ڪيون ول آيون نهين تا ڪيتؤ خير بيان دا ڪڻ ميان
عشق تيڏي اظهار ڪيتي سارا لوڪ رهيا سانون سڻ ميان

"م" ميم متين سب سمنجهه ڳيان جڏان پيا حُسن دا اُهاءُ ميان
ڏيک شبيهه شرمنده ٿيا پيا شمس اتي شعاءُ ميان
هڻ حوران قصوران حيران هويان پيا پريان اتي پرلاء ميان

"ن" نماٹياندي نال ميان پيارا ڪر نہ بي پرواهيان جي
ارٽ اکين دي جو عشق چاڙهي جوشان ڪنون هن جرواهيان جي
درد مندان دي دل اتي تيڏي سو مارن سرواهيان جي
"و" واؤ وصال دي واٽ هوئي دلبر نيتي اساڏي جو دل ميان
هڻ هجهر حجابان دي چوڙ ڳئي پياري گهونگٽ کوليا کل ميان
سائين جنهان سڪدي سال هوئي محب رهيان مشتاقان نون مل ميان

بفیضان نظر مرشد
کریم صوفی فقیر
حکیم وزیر حسین
درازی

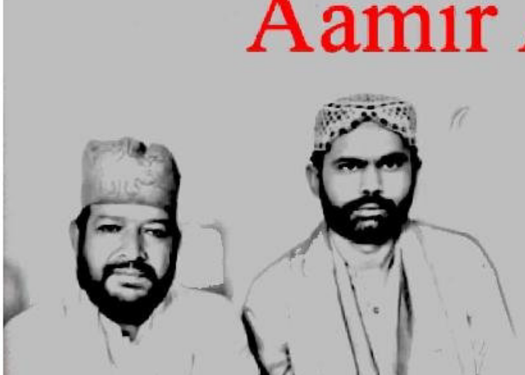Scaned By Faqeer
Aamir Ali Darazi